

Bódán Zsolt
Gyula anno...
A gyulai Corvin János Múzeum új állandó kiállítása

Új állandó történeti kiállítása nyílt 2007 decemberében a gyulai Corvin János Múzeumnak a vártól alig pár száz méterre lévő Dürer teremben (Gyula, Kossuth L. u. 17.) *Gyula anno... Fejezetek az egyesült város polgárainak életéből (1857-1914)* címmel. Ezzel a kiállítással, mely a XIX. század második felének gyulai polgári életmódjába, s közvetve a korszak várostörténetébe enged betekintést, régi terve valósult meg múzeumunknak, hiszen eddig a vár termeit bejárva a látogató csak az 1848-49-es szabadságharcig kaphatott képet a vár és a város történetéről, az utána következő időszak azonban homályban maradt. Pedig éppen ez az a néhány évtized, melyben a város leglátványosabban fejlődött és elnyerte máig is meghatározó karakterisztikus polgári arculatát.

A kezdő évszám, 1857 azért jelentős, mert ekkor egyesült a korábban közigazgatásilag elkülönülő Magyargyula és Németgyula, s ezzel egy nagyon fontos akadály hárult el a város további fejlődése elől, míg a záró, 1914 az első világháborúra utal, mely a „boldog békeidők” lezárásaként nem csak Gyulán, de az egész országban egy korszak végét jelentette. Ebben a bő fél évszázadban a polgárosodás – ha korlátozott keretek között is – de jelentősen átalakította a város gazdaságát és társadalmát. Pénzintézetek alakultak (Békés Megyei Takarékpénztári Egyesület: 1863, Gyulavárosi Takarékpénztár: 1872), megjelentek az első gyárak (gyufagyár: 1881, konyakgyár: 1892, harisnyagyár: 1900, képkertléc-gyár: 1912, műjéggyár: 1913), az Alföld-Fiume vasút Nagyvárad-Szeged közötti Gyulát is érintő szakaszának 1871-es megépítése által bekapcsolódhattak a helyi termékek az országos kereskedelmi vérkeringésbe. Látványosan átalakult a város képe is a nagyarányú építkezéseknek köszönhetően: Városháza (1861), Árvaház (1874-75), Komló szálloda (1884), József laktanya (1892), népkerti Pavilon (1889), posta (1893, a földszintjén távbeszélő központtal 1895-től), Városi Múzeum (1895), Igazságügyi Palota (1899), Villanytelep (1899), Pénzügyigazgatósági Palota (1903-05), Békésvármegyei Casino (1906), Római Katolikus Főgimnázium (1906), Polgári leányiskola (1910-11). Mindeközben 1910-re a város lakosainak többsége már nem mezőgazdasági, hanem ipari vagy szellemi tevékenységből élt, és létrejött egy erős, bár korántsem egységes polgári középosztály. Ennek a város polgári arculatát legmarkánsabban megjelenítő, más társadalmi rétegek irányába mintaadó középosztálynak állít emléket az új kiállítás.

Az első szakaszban a hétköznapi élet elevenedik meg a látogató előtt, külön választva a férfiak, a nők és a gyerekek világát. A jellemző középosztálybeli foglalkozások, orvos, ügyvéd, mérnök, tisztviselő, katonatiszt, tárgyi emlékei: tiszti kard és csákó, ügyvédi cégtábla, gyógyszerész mérleg, páncélszekrény stb. idézik meg a korlátlan tekintélynek örvendő, a családot a társadalomban képviselő férfi személyét, akinek a legfontosabb feladata a munkája által a család anyagi jólétéhez és a megfelelő színvonalú polgári életvitelhez szükséges jövedelem megteremtése volt. Mindeközben a nők szerepe alapvetően a háztartás irányítására a gyermekek nevelésére és meghatározott alkalmakkor a család presztizsének reprezentálására szorítkozott, amint arra a kiállításban a korabeli szakácskönyvek, háztartási naplók, befőttes üvegek stb. utalnak. A gyermekek életét akkoriban is a játék és tanulás kettőssége határozta meg, melyet a korszak néhány jellegzetes taneszköze és játéka, mint az ABC-s könyv, füzetek, tollak, iskolapad, baba konyhaszekrény porcelánbabával, kisvasút, kifestőkönyv stb. jelenít meg.

A második szakaszban a kor társasági életét, a szabadidő, szórakozás emlékeit ismerheti meg a látogató. Erre a korszakra tehető, a polgárság megerősödésével párhuzamosan, a szabadidő és a munka tudatos megkülönböztetésének a kialakulása, mely a különböző egyéni és csoportos kikapcsolódási lehetőségek megjelenésében ragadható meg

leginkább, mint a kirándulások, fürdőlátogatások, a sporttevékenységek vagy az olvasás, a kártya, és a nők világából elmaradhatatlan kézimunkázás. Számos fürdőkből hozott emléktárgy, útiláda és toilette, korabeli könyv és divatlap, kártyapakli, díszesen hímzett zsebkendő utal a szabadidő eltöltésének változatos lehetőségeire. A társasági élet szinterei leginkább a körök és egyletek voltak, míg legfontosabb eseményei az általuk rendezett bálók. Gyulán már 1841-től működött a vármegyei elitet tömörítő casino, míg az 1861-ben létrejött Polgári kör inkább a városi tisztviselőket, tanárokat, előkelőbb iparosokat, kereskedőket fogta össze. A két legfontosabb társaságot a városrészenként szerveződő olvasókörök egészítették ki, míg a nők számára a társasági élet formális kereteit az 1870-ben létrejött nőegylet biztosította. A társasági élet tárgyi emlékei között találhatunk báli kitűzőket, táncrendeket csakúgy, mint báli cipőt vagy legyezőt, de itt kaptak helyet az egyleti pecsétek, vagy a vizitációs névjegykártyák is, együtt a korszakban a társas kapcsolatok ápolásában oly nagy szerepet játszó levelezés tárgyi kellékeivel. Természetesen a színházi életről sem feledkezhetünk meg. Bár Gyulának nem volt állandó kőszínháza, a színjátszás már a reformkortól jelen volt a városban, s az általunk bemutatott korszakban minden évben kisebb nagyobb sikerrel vendégszerepelnek társulatok a műértő közönség előtt. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1901 felépül az állandó nyári Erkel színház most már méltó körülményeket biztosítva Tháliának a városban. Minderről a színház makettje, korabeli színházi plakátok és látcső mesélnek a kiállításban.

A kiállítás harmadik részében a középosztálybeli polgárok ünnepi életével ismerkedhet meg a látogató, külön egységben az emberi élet fordulóival, egyszerűbben fogalmazva a családi élet ünnepeivel, mint a keresztelés, első áldozás/konfirmálás, esküvő, temetés, és külön egységben az ún. naptári ünnepekkel, mint a karácsony, húsvét, szilveszter. A családi ünnepek kapcsán olyan kuriózumok is kiállításra kerültek, mint egy esküvői pár ruhája 1863-ból, vagy egy teljes keresztelési babakelengye 1869-ből, de szintén láthat az érdeklődő elsőáldozói koszorút, díszes menyasszonyi zsebkendőt vagy éppen gyászkartyákat. A naptári ünnepek világát pedig egy korabeli díszekkel felöltöztetett karácsonyfa, ünnepi teríték, szilveszteri pezsgő, és számos ünnepi képeslap eleveníti meg.

Mindezek mellett a falakon körbefutó tablók az egyes témakörökhöz kapcsolódó dokumentumok, valamint a korszak neves gyulai személyiségeinek portréi teszik teljesebbé az eddig bemutatott képet.

Végezetül álljon itt a kiállításához kapcsolódó néhány fontosabb adat. A forgatókönyvét Bódán Zsolt muzeológus készítette, míg a rendezés Bódán Zsolt és Dr. Havassy Péter múzeumigazgató munkája. A vendégeket a 2007. december 7.-i megnyitón Dr. Erdmann Gyula történész, Gyula város alpolgármestere köszöntötte, míg a kiállítást Dr. Kósa László egyetemi tanár, akadémikus, Gyula város díszpolgára nyitotta meg. A kiállítás öt évig, 2012 decemberéig látogatható.